

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидатки юридичних наук, доцентки,
доцентки кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Бойко Ірини Володимирівни
на дисертаційну роботу Герчаківської Ольги Ярославівни
«Адміністративно-правове регулювання митних деліктів в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Участь України в міжнародних торговельних процесах обумовлює необхідність удосконалення підходів до правового регулювання механізмів протидії митним деліктам. Особливого значення така потреба набула у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та прийняттям Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України № 1629-IV від 18.03.2004 р.

Євроінтеграційний напрямок розвитку держави вимагає адаптації національного законодавства до європейських стандартів, що є одним з основних завдань на сучасному етапі державотворення. Це передбачає розроблення нових законодавчих приписів і формування інструментів їх впровадження в практичну діяльність. В умовах невідповідності вітчизняного митного законодавства європейському виникає потреба у детальному аналізі адміністративно-правових механізмів, що регулюють митні делікти. Відтак дослідження міжнародного досвіду в цій сфері може надати Україні важливі орієнтири для реформування системи митного контролю.

Крім того, цифровізація в публічному адмініструванні породжує нові виклики в боротьбі з митними правопорушеннями. Так, електронні комунікації, автоматизація адміністративних процедур змінюють відносини у митній сфері, а

отже, це потребує розроблення ефективних механізмів протидії митним правопорушенням.

Нині в Україні спостерігається активне впровадження стандартів належного адміністрування у всі сфери життєдіяльності. Не стала винятком і митна справа. Закон України «Про адміністративну процедуру», який набув чинності 15 грудня 2023 року, змінив підходи до врегулювання відносин між митними органами та фізичними і юридичними особами, зокрема і в частині притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Вельми важливо, що дисертантка звертає увагу на проблему правової свідомості громадян і небезпідставно вважає, що її наукова робота сприятиме підвищенню правової культури в суспільстві.

Всі ці чинники обумовлюють актуальність обраної дисертанткою тематики наукового дослідження, важливість його висновків для розвитку науки та формування практики застосування законодавства у митній сфері.

Дисертацію виконано відповідно до Національної стратегії доходів до 2030 року, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р, а також науково-дослідної роботи кафедри адміністративного права та судочинства за темою «Захист прав людини в публічних правовідносинах» (номер державної реєстрації – 0122U201353).

Мета дисертаційної роботи полягає у всебічному та детальному аналізі наявних наукових й нормативних джерел для визначення елементів механізму адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні, а також розробці рекомендації щодо їх вирішення, що суттєво сприятиме вдосконаленню правової системи в Україні.

Для досягнення вказаної мети дисертаційного дослідження авторкою поставлені наступні наукові завдання:

- описати зміст та ознаки девіантної поведінки та митних деліктів;
- схарактеризувати поняття та особливості інституту правового регулювання митних деліктів;

- визначити правовий статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання митних деліктів;
- визначити поняття та структуру механізму адміністративно-правового регулювання митних деліктів;
- охарактеризувати процес трансформації правового регулювання контрабанди товарів;
- виокремити особливості провадження у справах про митні делікти в Україні;
- окреслити проблеми та орієнтири покращення адміністративного та судового розгляду справ про митні правопорушення;
- охарактеризувати закордонний досвід адміністративно-правового регулювання митних правопорушень та можливості їх імплементації у законодавство України.

Реалізація мети та завдань дослідження дозволила авторці дійти наукових висновків, що становлять новизну результатів (с. 9 – 12), а також зробити висновки за результатами дослідження (с. 214 – 218).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Під час виконання дисертаційної роботи відповідно до поставленої мети і вирішуваних завдань було застосовано загальні та спеціальні методи та прийоми. Зокрема, діалектичний метод дозволив авторці дослідити теоретичні та нормативні положення, пов'язані з адміністративно-правовим регулюванням митних деліктів, вивчити розвиток концепцій та змін у законодавстві, а також порівняти закордонний досвід у зазначеній сфері (підрозділи 1.3, 2.3). Метод класифікації та групування використано для систематизації видів митних правопорушень та форм адміністративно-правового регулювання. Завдяки цьому методу дисертантка виокремила конкретні елементи механізму регулювання митних деліктів і дослідила питання здійснення митного питання контролю в цій галузі (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3). Структурно-функціональний метод застосовано для аналізу повноважень органів державної виконавчої влади в контексті регулювання митних

правопорушень і дослідження функції та взаємозв'язків між суб'єктами в системі адміністративного контролю (підрозділ 2.3). Порівняльно-правовий метод дозволив узагальнити український досвід у регулюванні митних деліктів і порівняти його з міжнародною практикою і виявити ефективні моделі, які можуть бути адаптовані до українських умов (підрозділ 1.3). Методи документального аналізу використано для вивчення нормативно-правових актів, що регулюють митні правопорушення, а також для виявлення недоліків у чинному адміністративно-правовому регулюванні та шляхів їх усунення (підрозділи 3.1, 3.2). Метод моделювання сприяв формулюванню рекомендацій щодо підвищення ефективності системи адміністративно-правового регулювання митних деліктів, що охопило створення концептуальних моделей, які враховують специфіку українського законодавства (розділ 3). Соціологічний метод дав змогу проаналізувати тенденції реалізації проєктів у сфері митного регулювання за останні роки, що допомогло авторці виявити соціальні аспекти митних правопорушень (розділ 1). Метод спостереження використано для вивчення причин, що негативно впливають на стабільність системи адміністративного регулювання митних деліктів, що дозволило виявити проблеми для термінового вирішення (розділ 3)..

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної праці О.Я. Герчаківської полягає в тому, що подана робота є цілісним у парадигмі української адміністративно-правової науки комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні.

Здійснений аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність елементів наукової новизни. Найбільш суттєвими науковими положеннями у поданій роботі, на нашу думку, є такі:

авторкою вперше обґрунтовано існування в правовій доктрині окремого міжгалузевого інституту правового регулювання митних деліктів як загального, комплексного за змістом, особливого за структурою, охоронного за призначенням, функціонального інституту матеріального права, що в свою

чергу, дало змогу обґрунтувати базову умову єдності міжгалузевого комплексного інституту правового регулювання митних деліктів;

запропонована авторська дефініція «девіантної поведінки у митній сфері», яка характеризується сукупністю вчинків, дій чи бездіяльності людини (групи людей, в тому числі посадових осіб, що наділені повноваженнями) та не відповідає офіційно встановленим законодавством або ж таким, що фактично сформувалися в даному суспільстві, нормам і обмеженням щодо перетину митного кордону держави;

теоретично обґрунтовано та визначено дефініцію «механізм адміністративно-правового регулювання митних деліктів» як систему взаємопов'язаних правових норм, інститутів і процедур, що забезпечують запобігання, контроль та реагування на правопорушення у сфері митного законодавства;

дослідження компонентного складу механізму адміністративно-правового регулювання митних деліктів дало можливість авторці висувати обґрунтування принципів адміністративно-правового регулювання митних деліктів, адміністративно-правових норм, актів офіційного тлумачення адміністративно-правових норм, актів застосування адміністративно-правових норм, адміністративно-правових відносин;

дисертанткою вдосконалено теоретичну характеристику принципів адміністративно-правового регулювання митних деліктів як основних засад, на яких базується процес створення, розвитку, функціонування та реалізації норм, процедур, що регулюють митні правопорушення;

представляє науковий інтерес етапізація нормативно-правового забезпечення та регулювання відповідальності за товарну контрабанду як одного з основних митних деліктів.

Крім того, теоретичну і практичну цінність становлять міркування дисертантки щодо підходів до дослідження змістовних та структурних особливостей імплементації адміністративної процедури у сферу протидії

митним деліктам, що дало можливість виснувати наступні її базові домінанти: наявність специфічного нормативного завдання адміністративної процедури; девіантна поведінка особливого кола суб'єктів митних правовідносин; наявність специфічного провадження, що передбачає певну кількість послідовних процедурних дій, об'єднаних у відповідні стадії; логічна та часова послідовність адміністративних процедурних дій; належний документальний супровід на всіх стадіях провадження у справах про митні правопорушення.

Вельми значимі положення наукової новизни щодо напрямків удосконалення нормативно-правового забезпечення протидії митним деліктам в Україні та пропозиції щодо розв'язання проблем неефективності судового розгляду справ про порушення митних правил та перспектив використання позасудового врегулювання спорів між представниками митних інституцій та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі шляхом імплементації позитивних прикладів європейської практики.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення наукової роботи знайшли відображення у 18 наукових публікаціях, з яких 2 колективні монографії, 5 статей, опублікованих у вітчизняних виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у закордонних наукових виданнях, а також у 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями і предметом дослідження та мають логічну побудову. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінки, у тому числі основного тексту – 217 сторінок. Список використаних джерел налічує 195 найменувань.

Перший розділ дисертаційного дослідження, що має назву «Теоретико-правова характеристика протидії митним правопорушенням», складається з трьох підрозділів, у яких авторкою досліджено феноменологію девіантної

поведінки та митних деліктів, поняття та особливості інституту правового регулювання митних деліктів, систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання митних деліктів.

Другий підрозділ дисертаційного дослідження «Механізм адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні» авторка присвятила дослідженню таких питань: поняття та структура механізму адміністративно-правового регулювання митних деліктів, трансформація правового регулювання контрабанди товарів, особливості провадження у справах про митні делікти в Україні.

У третьому підрозділі «Шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні» авторка описала основні шляхи вдосконалення адміністративного та судового розгляду справ про митні правопорушення, зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання митних правопорушень та можливості його імплементації в законодавство України.

За наслідками теоретико-правового аналізу проблематики адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні дисертанткою виявлено проблеми у досліджуваній сфері, що дало їй можливість надати обґрунтовані пропозиції і рекомендації для їх вирішення. Найбільш значимими з них є ті, що спрямовані на можливість вдосконалення правового регулювання митних деліктів. Зокрема, дисертанткою на основі проведеного дослідження було розроблено Проект Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо забезпечення диференційованого підходу та індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення митних правил і приведення у відповідність деяких норм до законодавства про адміністративну процедуру», а також запропоновано диференціювати основні і додаткові стягнення, зокрема, зазначено, що попередження та штраф можуть застосовуватися тільки як основні адміністративні стягнення за порушення митних правил, конфіскація товарів, транспортних засобів може застосовуватися як основне і як додаткове адміністративне стягнення. Проект закону також

орієнтований на імплементацію норм законодавства України про адміністративну процедуру в частині вдосконалення провадження у справах про порушення митних правил, а саме розширення переліку доказів у справах про порушення митних правил; складання скарг та клопотань в процесі оскарження постанов у справах про порушення митних правил, примирення на будь-якому етапі провадження та ін.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес і можуть бути використані у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності та в навчальному процесі.

Особистий внесок дисертантки. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема ті, які характеризують його наукову новизну та практичне значення результатів, отримані авторкою особисто.

Дотримання академічної доброчесності. Вивчення представлених рукопису та анотації дисертації Ольги Ярославівни Герчаківської на тему «Адміністративно-правове регулювання митних деліктів в Україні» призвело до висновків про ідентичність анотації і основних положень дисертації та не дає підстав констатувати допущення дисертанткою порушень академічної доброчесності.

Усе викладене дозволяє позитивно оцінити наукову роботу та її відповідний теоретико-методологічний рівень, самостійність написання, наявність наукової новизни.

Разом із тим вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення, а також висловити наступні зауваження.

1. На сторінці 28 дисертації авторка пропонує класифікацію митних деліктів на чотири групи за об'єктом посягання. Проте методологічні засади цієї класифікації потребують додаткового обґрунтування. Зокрема, не зрозуміло, чому обрано саме об'єкт посягання як основний класифікаційний критерій, ігноруючи інші важливі критерії, такі як суб'єктивна сторона правопорушення,

ступінь суспільної небезпеки або характер заподіяної шкоди. Адже у теорії адміністративного права класифікація правопорушень має спиратися на комплексний підхід, що враховує всі елементи складу правопорушення. Запропонована класифікація видається односторонньою та не враховує специфіку митних відносин, де суб'єктний склад може мати більше значення для диференціації відповідальності, ніж об'єкт посягання.

2. Авторка на ст. 50 – 51 дисертації характеризує інститут правового регулювання митних деліктів як «міжгалузеве формування, що охоплює всі галузі права», водночас називаючи його «функціональним інститутом матеріального права». Така характеристика містить концептуальну суперечність: інститут не може одночасно бути міжгалузевим (тобто таким, що поєднує норми різних галузей) і належати виключно до матеріального права. В юридичній науці міжгалузеві інститути характеризуються поєднанням норм як матеріального, так і процесуального права. Зокрема, регулювання митних деліктів включає норми митного права (процедурні аспекти), адміністративного права (матеріальні склади правопорушень), кримінального права (у випадку контрабанди) та процесуального права (порядок розгляду справ). Тому характеристика цього інституту як суто матеріально-правового є теоретично некоректною.

3. В межах підрозділу 3.1 роботи дисертантка констатує відсутність єдиних підходів у європейських країнах щодо застосування адміністративної або кримінальної відповідальності за митні делікти, проте не пропонує науково обґрунтованих критеріїв для вибору оптимальної моделі для України. Простий перелік різних підходів без їх критичного аналізу та адаптації до українських реалій знижує практичну цінність дослідження. Порівняльно-правовий метод передбачає не лише опис зарубіжного досвіду, а й його критичний аналіз з метою виявлення найбільш ефективних механізмів для імплементації. Дисертантка не враховує особливості правової системи України, рівень корупції в митній сфері, економічні реалії та специфіку зовнішньоекономічної діяльності при оцінці придатності європейських моделей.

4. Підрозділ 2.2. дисертації названо «Трансформація правового регулювання контрабанди товарів», що є некоректним, адже, очевидно, що регулювати можна протидію контрабанді або боротьбу з нею. У цьому підрозділі авторка досліджує сутність такого явища, як «контрабанда», розвиток уявлень про її зміст.

Під час публічного захисту дисертантка може дати відповіді на висловлені зауваження, що надасть змогу оцінити комплексність її підходу до обраного дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Ольги Ярославівни Герчаківської на тему «Адміністративно-правове регулювання митних деліктів в Україні» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана особисто здобувачкою, розв'язує конкретне наукове завдання, є актуальною, завершеною і такою, що має теоретичну і практичну значущість.

Сформульовані зауваження здебільшого мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове регулювання митних деліктів в Україні» відповідає вимогам п. п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а його авторка - Ольга Ярославівна Герчаківська - заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидатка юридичних наук,

доцентка кафедри адміністративного права

Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Ірина Бойко

*Підписав
засвідчую*

Всесвітній секретар

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]